

STUDENTEN-WEEKBLAD.

Redacteuren: G. J. van den Broek, L. Doedes, P. L. Dubourcq,
G. D. Jordens, J. F. Ligtenberg, Ch. J. I. M. Welter.

Dit blad verschijnt Donderdags, behalve in de vacantiën. De abonnementsprijs is f3,50, bij vooruitbetaling f3,— per jaar.

De jaargang loopt van 1 October tot 30 September.
De prijs der advertentiën is 10 cents per regel.

UITGEVER:
J. WALTMAN Jr.
DELFT.

Inzendingen die Dinsdagmiddag 12 uur niet aan het redactie-adres zijn bezorgd, kunnen niet meer in het eerstkomend nummer worden opgenomen.

Het adres voor redactie en administratie is: Binnenwatersloot 33.

TRANSVAAL.

Charity begins at home.

Wij kunnen niet dan met hoogen lof spreken over de offervaardigheid der Delftsche studenten waar het gold de slachtoffers van den oorlog in Zuid-Afrika bij te staan en te steunen. En toen wij zagen met hoeveel sympathie begroet werd de mogelijkheid om wat leed te verzachten en wat ellende te lenigen, toen wij zagen dat er in den kortsten tijd meer dan zeventien negentien guldens werden bijgedragen voor dit schoone doel, toen waren wij zeer verheugd want de studenten toonden immers nog altijd het hart op de rechte plaats te hebben.

Als ik dan thans tot u een enkel woord richt over slachtoffers van dezen „moorddadigen krijg”, als ik uw medegevoel wil gaan opwekken voor arme menschen die honger hebben en gebrek lijden tengevolge van den „immoreelen goudorst der Engelschen”, dan weet ik dat ik zal vinden een gespannen luisterend oor, dat mijn woorden brengen zal naar een oprecht meelijdend hart. Immers de gevoelens van u voor de slachtoffers van den oorlog, die gevoelens zoo schoon door u geuit, waren zuiver en waar!

Op dit oogenblik zijn meer dan drieduizend diamantbewerkeren — slachtoffers van den Transvaalschen oorlog — werkeloos; dagelijksch neemt dit aantal toe. Hoe groot de ellende nu reeds is blijkt al duidelijk genoeg als we lezen dat een enquête huisgezinnen van negen leden met één kostwinner vond, waar in vochtige kou geen kachel meer kon branden en waar de leden nu met hongerige magen zich zaten te warmen, allen bij een stoof.

Gij zult nu zeggen: Waarom heeft wat het zwaarst weegt ook thans niet het zwaarst gewogen, en waarom is onze steun niet eerder verzoekt voor deze nijpende armoe, dan voor eene, die wel waarschijnlijk is maar waarvan wij nog niets met zekerheid weten. Ik geef u toe, dit verwijt is volkomen terecht, maar we moeten wat eenmaal is aanvaarden en met onzen goeden wil kunnen we veel goedmaken — en dat zullen we ook, nietwaar?

O, al wist ge niets van de diamantbewerkeren, al had hun optreden in de arbeidswereld nimmer uw aandacht getroffen, al waart gij door dit gemis aan kennis nog niet in staat geweest hun daden te bewonderen; ge zoudt steunen met al uwe kracht, want eerlijk waren de beweegredenen waarmee gij zoo kort geleden het droevig lot uwer medemenschen hebt poging te verzachten; waar leed is, ontwaakt uw medelijden; als gij helpen kunt, wilt gij het leed verzachten, overal en van wie ook.

Maar zal uw medegevoel nog niet luider spreken als ik u vertel van het krachtige volk der diamantbewerkeren, van hun energie, van hun vrijheidsliefde. Reeds jaren lang voeren zij den hardnekkigen strijd voor wat meer onafhankelijkheid, voor een meer menschaardig bestaan. En werd ergens ter wereld door hunne broeders een dergelijken strijd begonnen of hervat, altijd was het dit fier en vrijheidslievend volk dat dien strijd steunde zooveel in zijn vermogen was.

Terwijl ik weet dat uw gevoel gewoonweg en simpel een gevoel van meedoogen is en dus onbeïnvloed door partij of klasse overwegingen luid spreekt bij het zien of hooren

van leed, heb ik toch uwe sympathie willen wekken voor dit vrijheidslievend volk, omdat er in mij een lichte vreeze (hopelijk ongegrond) is opgekomen dat gij door invloeden van omgeving de stem van uw hart minder aandachtig zoudt kunnen beluisteren.

Want wreed en harteloos is uw omgeving geweest. Laat 't me nog even vertellen.

De christelijk-historische pers heeft, sprekende over de werkeloze diamantbewerkeren, onder meer het volgende durven zeggen:

„In de goede dagen hebben zeer vele diamantslijpers, zoo niet de meesten hunner, zorgeloos geleefd. Zij verdienden toen zeer veel geld, maar legden weinig ter zijde. Zeer veel geld werd toen nutteloos besteed voor lekker eten en drinken en fraaie kleeren, om van andere buitensporigheden niet te spreken, en weinigen dachten er aan, dat de goede tijden gewoonlijk heel kort en de slechte heel lang duren. De Amsterdamsche burgerij zou dus nu tot de diamantslijpers kunnen zeggen: „Tu as chanté tout l'été! Eh bien dansez maintenant.”

Ge moet het hartelooze van hen die overvloed hebben, om te durven eischen van de misdeelden dat zij van hun maatschappelijk te kort nog zouden moeten afzonderen. Ge voelt dat hier niets heeft gesproken dan de immoreele angst van het bezit, van den overvloed dat niets van het te veel missen wil. Maar duidelijker wordt het u misschien als ge u voorstelt dat deze dingen gezegd werden over de Transvaalsche weduwen en weezen. Ge zoudt immers opstuiven als uw schoone pogingen om die slachtoffers bij te staan, werden verijdeld of geschaad door de laag-cynische bewering dat de Boeren maar hadden moeten zorgen voor deze eventuele ellende, dat ze toch wisten, jarenlang, hoe de oorlog dreigde, hoe hij ten slotte komen zou, komen moest.

Was mijn vrees ongegrond en voelt uw hart er zich door gekrenkt; dan zult gij wel denken willen aan goeden wil.

Laat dan klinken thans uw eerlijk gevoel en uw medelijden en wekt met mij de onwetenden in uw kring op. Lijsten zullen op de S. P. en P. S. verschijnen.

TH. VAN DER WAERDEN.

Het Lied.

Grau, theurer Freund, ist alle Theorie
und grün des Lebens goldner Baum.

GÖTHE.

Als ik ga schrijven in „het ernstige studentenweekblad”, dan doe ik dat omdat ik met Jacques het leven ernstig genoeg vind om het vroolijk op te vatten. Dat moet nou maar's uit wezen en er moet maar weer's wat jolijt zijn. Mij docht zoo, dat jongelieden „in zoo gunstige positie verkeerd” eens af en toe van hun vreugde moeten blijken geven. La vie est une joie en wij hebben onze joie de vivre, nom d'un chien!

Zij, die op 't studentenleven afgeven, liefst hautain, de aristocraten, hebben ongelijk. Er is veel lams en sleurs, maar 't hoeft niet. En wie zien kan, hooren, die weet, dat 'r walgelijk veel ontzettend moois is: géén sleur, géén sleur, maar mooi zomaar leven.

Het werkelijke, heusche studentenleven is 'n heerlijk boek van gezond leven. Sla dat op en de bladzij's zijn mooier dan . . . . Ik had 'n vriend, ik had er velen. Ik las hen liever dan de Gids: zij leefden.

Nu is socialisme 'n heel mooi ding, conservatisme ook, en cosmisshheid zoowel als vaderlandsliefde. Als 't maar wáár is en van hooge aandoening. Maar we moeten niet vergeten, dat in òns Leven de lyriëke vreugd 't hoogst staat. Dit moet erkend worden en geuit. Schetsen, die dat leven geven . . . . wij wachten. En dat is 't mooie van de kliek — wat kliek? gekheid! mènshen — dat, ze hun leven leven, zijn wie ze zijn en vreugdelijk zijn.

Dit is 'n inleiding.

Ik wou nog 's wat anders — altijd op grond van boven: dat is het wijde zijn.

Weet je wat ik wou? **Het Lied.**

Is dat geen mooi ding voor ons? Juist voor ons? We hebben alles en geen lied. Wat zijn we arm! Hebben we geen fietsvereniging en geen fotografen? Wat zijn we arm.

Maar hoe is 't mogelijk voor zulke vagebonden als we zijn: geen Lied! Maar dat is „het”. Meer dan „het” studentenweekblad. De vreugd is „het”. Laten we wijf zijn meneeren!

Ik hou wel van Coers (F. R.) Da's 'n liever jongen as velen. Weet je wat Coers had? Liefde. Dat is de hoogere evolutie van 't vreugd beginsel. Ja, 't was wel leuk van 'm, dat Liederboek van Groot-Nederland, 't Studentenliederboek. Maar dat was toch de weg niet naar: het Lied. 't Leefde haast niet.

Heijndrickx (Karel) is ook 'n leuke vent. Hij noemt z'n boek studentenliederboek. Maar dat is 't niet. 't Is voor heel Vlaanderen, het Vlaamsch. 't Is veel mooier dan dat van Coers: 't leeft in veel. En in België kan zoo iets meer leven. Daar zijn ze eenvoudiger, frisscher, gezonder. Daar is strijd met Frankrijk. Daar is de min, de vreugde van het Zuid. Ze zijn ook onbeschaafder, waardoor ze ook meer durven 't zoomare. 't Is geen erg hoog boek, o nee! ook niet: „het Lied”, maar 't is toch iets.

O! Ik vind zoo mooi die Oud-Vlaamsche of liever die middeleeuwsche liedjes. Hoe innig, hoe diep hoe dal! Dié kunnen we nog zingen als een heerlijke historie. De bard, de minstreel, de troubadour . . . Zijn dat Menschen! Zoo 'n móóí liedje uit Heijndrickx boek: De Minnezanger. 't Is niet oorspronkelijk, maar toch middeleeuwsch. De woorden:

De Minnezanger ter grenzen ging,
Waar de braven staan en sneven.
Zijn vaders zweerd hem ter zijde hing
En zijn harpe zwierde er neven.

Hoe vin je dat he! die mooie vent: zijn vaders zweerd hem ter zijde hing . . . „en zijn harpe zwierde er neven” . . . Is er nog zoo iets!

„Land mijns lied!” zei de liederknecht,
„Is al uw macht verstoven,
Eén zweerd blijft waken op uw recht,
Eén harpe blijft u loven”.

Ja hoe vin je dat samen he: één zweerd . . . en één harpe!

De zanger viel, maar geen vijand wreed
Kon zijn fiere ziel bedwingen;

Dat is 't: zijn fiere ziel! Dat de moraal van die tijd: een fiere ziel. Nu wordt het socialisme.

Zijn lieve harpe, ze zweeg: hij deed
Eén voor ééne heur snaren springen,
En zei: „De vijand vlekke u niet,
Gij zieletoek der braven.
Uw lied was 't zuivere vrijheidslied,
't En klinge bij geen slaven!”

Dit is heel mooi, en ook de zang, een volkswijze is héél mooi. Dit is de ridderlijke, poëtische Fierheid van een Minstreel . . . een Minstréél . . .

En hoe mooi is in dat boek niet „het Kerelskind” en „Vlaanderen.”

Het Kerelskind:

„Van waar koms du getreden
Zoo laat door reinen wind,

Van waar koms du getreden,
Alleen du blonde kind?” —
„Du smidje van den woude,
Ik kome van het veld
Waar vader heeft gestreden
Waar vader ligt geveld.” —

— „Lo! viel hij, 't was met eere,
dijn vader welbemind,
Wat bergt dijn blauwe schabbe,
du arrem heldenkind?” —
— „Du smidje, 't zijn de scherven
van vaders goede zweerd:
du zals het mi hersmeden:
het is 't hersmeden weerd!” —

— 'k Hersmede het di sterker
Dan 't vadershand ooit zwong.
Maar, waartoe wil 't di dienen?
du best zoo bitter jong”. —
— „Du smidje van den woude,
bij Lo! du ne best nie' vroed:
mijn vader wil ik wreken
met stroomen walenbloed!” —

Dit is de mystieke wraak der Middeleeuwen in een lange bloedige rassenstrijd. De ondergrond is Liefde, Waarheid, Leven en daarom mooi.

Maar 't aldermooiste zijn toch — als altijd — de minneliederen, ten minste wat 't woord betreft. Is de middeleeuwsche vaderlandsliefde, de godsdienstzin dier tijden, een breeder, ontzachlijker gevoel, lieflijker, inniger zijn de minneliedjes dier dagen. Zoo heel klein, natuurlijk komen ze uit en tot het hart. O! ze zijn wel om te zoenen, die liedjes . . .

„Van twee conineskinderen”, „Het daghet in het Oosten” — bestaat er teederder literatuur? En zoo 'n klein versje als dit:

So costlic is die zonnescijn
en vrolijken tierelier
weerklinet er in die boomen so fijn . . .
ende ick moet ver van hier . . .

Mijn lieveke dat isser so goed,
Dat isser van aert so fier!
en haar kussen die zijn so soet . . .
ende ick moet ver van hier . . .

Waer ick ga of sta is overal
Die selve sonnescijn;
maar ick weet niet waar ick vinden sal
sulck een suver minnekijn . . .

Kijk! ik schrijf alles maar zoo op. En ik weet niet veel of dit of dat nu juist in die tijd gemaakt is. Maar naar de geest van die tijd zijn ze toch.

Hoe mooi in dat soort zijn de liedjes van Nicolaï.

Hoe mooi: „Daer staet een bloemken in genen dal,” of „Mijn liefke is mijn somer!! Ach! lieve luitjes, weet je wel hoeveel, hoeveel moois wij hebben? Dat is: het Lied? En ach, bij òns, bij ons is het niet: het Lied . . .

Wij zingen niet onder elkaar van „het looze molenaarstertje;” van het ouwe „Wilhelmus,” van:

„Klink den in daverje fier in it roun
Dyn alde eare, o Fryske groun!”

Menschen! . . . ik heb je lief! Ik heb alles lief, de Cosmos, het Leven. Jullie zijn zoo mooi. En waarom dan niet: het Lied?

Waarom te zitten bij mekaar met de prachtigste materie: mooie zaal, kaarsen op flesschen, rooie bowl, en allemaal jong en allemaal bij mekaar, met mekaar — waarom te zitten, arm, zonder: het Lied? — dat is!

Waarom te lullen over kliek, quaesties of (...) gevoel. Wat is dat klein gevoel bij het gevoel voor het Lied? Nu ben je nog jong en nog . . . 'n béetje cosmos. Nu kun je nog . . . zoo'n beetje alles waardeeren. Straks heb je principes en vindt alleen 't maar zus of zoo, god weet ik, — je bent soliede — je hebt 'n gevestigde overtuiging (cinq francs la mise! rien ne va plus!) je bent gevestigd en gereüseerd . . . . Dan zing je misschien alleen . . . . Maar kom! nu zingen we „het Lied,” het Lied! Nu gieren we de engisch neegro songs, we galmen de chat noir, we deunen ninabobo en pantoens, we zingen

„Ons vijande is weggevlug
Nu blink een blijer dag.”

Nu met Verhulst, dat we zwierven over land en zee, maar toch brachten ons hart weer mee. Dan met de troubadours, dan de bretonsche liedjes van Bretagne — en eindlijk joedlen we Tyrol. . . . .

En onder ons zullen er zijn, die leuke, echte studentenliedjes zullen maken, die beter als zeker ander lied — och jesus! de hollandsche vrolijkheid in het Lied! — zullen bewijzen dat

„de studentjes
zijn leuke Ventjes!!

Nee! onze liedjes zullen weer zijn als het Utrechtsche:

„We hebben geen zorgen,
We hebben plezier —
En we blijven tot morgen
Aan de zwier.”

Dat was 'n leuk ding. Toen ik 't hoorde rolde ik om van plezier, dat zoo iets in Holland gemaakt kan worden.

Weet je nou wat?

We doen nou 's wat minder aan vaderlandschliefe of antiliefde, aan socialisme (. . . .) gevoel, politiek, conservatisme en de heele kiek en we zingen dus, allen, còsmisch, broederlijk, wijd, waardeerend:

het Lied.

We richten op gezelschappen, die voorgaan in oefeningen in het lied. Aan hen dit te imbibeeren de massa. Onze jolen zullen er mee winnen, het Geluk zal catacliseeren tot een ebalonggarchisch epoplisme van jolijt — de stemming zal zijn een langgoureselijk flévu — en . . . . de officieele gedeelten zullen korter duren.
Komt aan, meneeren! **het Lied!** ¹⁾

C. V.

¹⁾ Misschien zou ook „het Lied” in de Delftsche studentenwereld een oplossing kunnen geven voor de viering van de kroegdiës. Zou die avond de avond kunnen worden van „het Lied?”

Tweede Apollo-Concert.

Het tweedaagsch muziekfeest van „Apollo” werd besloten door een symphonie-concert zooals ons muziekgezelschap er slechts weinige in z'n annalen heeft.

Het programma was schitterend en de verwachtingen waren door de zoo goed geslaagde kamermuziekuitvoering niet weinig gespannen.

Het concert begon met de Huldigungs-Marsch uit „Sigurd Jarsalfar” van Grieg. De muren van het kleine Doelenzaaltje trilden van het geschetter van trompetten en het geroffel van pauken. De vertolking van deze bij uitstek feestelijke marsch was keurig, het was jammer dat de stemming van de piano, die de harppartij speelde, zoo slecht overeenkwam met die van het orkest, dit was enkele oogeblikken zeer hinderlijk.

Het tweede nummer was het „Air des Byoux” uit Gounod's Faust, gezongen door Mejuffrouw Groneman. Deze zangeres bezit een bijzonder vaste stem en haar voordracht was goed. Nu ben ik geen liefhebber van opera-aria's als concertstukken en het maakt op mij altijd een min of meer komischen indruk als ik iemand zulke aria's hoor zingen, stilstaande, met het gelaat naar het pukliek, zonder dat er eenige actie bij is.

„Ah! je ris, de me voir si belle en ce miroir!” en dan kijkt iemand naar een zaal vol menschen.

Hierop volgde weer een orkestnummer, Säterjentens Søndag von Ole Bull.

De dirigent, de heer Meyll, schijnt een bijzondere voorliefde te hebben voor Noorsche muziek, zooals ook straks nog zal blijken, doch waar hij die muziek zoo fraai weet te vertolken, zal zeker niemand hem er een verwijt van willen maken. Wat een heerlijk eenvoudige melodie en hoe subliem werd ze gespeeld! Wat een rijkdom van klank in dit sobere motief, het was het typisch Noorsche dat hierin lag, dat vreemde en toch zoo uiterst behoorlijke, dat deze muziek van alle andere onderscheidt en dat ze ook zoo aantrekkelijk maakt.

Echte „Stimmungsbilder”!

Mej. Groneman zong drie liederen, „Loreley” van Liszt,

„Frühlingsglaube” van Schubert en „le Célèbre Menuet” van d'Exaudet.

Vooraf in het eerste kwam haar massieve stem mooi uit. Dat deel: „Die Luft ist kühl enz.” was prachtig; streng monotoon zonder eenig vibrato. . . . und ruhig fließt der Rhein. . . .

Het accompagnement van mevrouw le Comte, die ook dezen avond Apollo krachtig bijgestaan heeft, was boven allen lof. Wat wij haar in den tijd van Apollo's bestaan verschuldigd zijn, is moeilijk te zeggen, en die schuld is met een niet gering bedrag vergroot.

Ook de andere liederen vielen zoozeer in den smaak, dat Mej. Groneman zich genoodzaakt zag nog een toegiftje te geven, waarvoor we allen zeer dankbaar waren.

Na de pauze kwam het stuk: de Vijfde Symphonie van Beethoven. Voor den dirigent was dit een zware taak, doch wie had vermoed, dat deze Symphonie, door een dilettanten orkest gespeeld, geleid door een dilettant, zoo fraai uitgevoerd zou worden, men was eenvoudig overonderd. Wat zat er een vuur in het orkest, vooral in de finale en wat werden de thema's mooi overgenomen! Veel valt er niet op aan te merken en de heer Meyll verdient onze grootste bewondering. De krans hem namens het orkest overhandigd zal hem een blijk zijn hoe hoog hij geschat werd door hen. Daverend waren de toejuichingen, verscheidene malen moest Meyll weer voor het voetlicht verschijnen, tot hij er ten laatste bijna letterlijk door overweldigd was.

Dat ons 50jarig feest zoo schitterend is geweest, danken we voor een niet gering deel aan onzen kranigen dirigent. Bravo, Charly! . . . . . besloot de avond.

O, ja! een geanimeerd bal!

P. F.

Behandeling der Marxistische Theorie,

door F. VAN DER GOES, op de S. D. P. C., den 18 Dec. 1899.

IV.

Wanneer we den duur van den arbeidsdag voorstellen door een rechte lijn AB dan kunnen we een punt C op die rechte aannemen, gelegen tusschen A en B, zoodanig dat AC voorstelt dat gedeelte van den arbeidsdag gedurende hetwelk gewerkt moet worden ter voortbrenging eener waarde die gelijk is aan het arbeidsloon, terwijl CB dan voorstelt dat deel van den arbeidsdag gedurende 't welk de meerwaarde wordt voortgebracht en dus door den arbeider feitelijk onbetaalden arbeid wordt verricht.

De kapitalisten, die slechts het behalen van zooveel mogelijk meerwaarde beoogen, trachten nu CB grooter te maken. Dit kunnen ze bereiken door AB te verlengen (d. w. z. den arbeidsdag langer te maken) terwijl AC gelijk blijft (dus 't dagloon) of door C te verplaatsen dichter naar A, zoodat AC kleiner en CB grooter wordt. Bij een georganiseerd proletariaat zullen deze pogingen echter wel op tegenstand stuiten.

Gaan we nu nog eens het kapitalistisch productieproces na.

Stel de kapitalist brengt in het proces f1000 aan machines, gebouwen, etc. en ook f1000 aan grondstoffen. Van den tijd dien hij zijn arbeiders laat werken vergoedt hij hun evenveel als hij onbetaald laat. Indien hij dus f1000 aan loon betaalt dan vertegenwoordigen deze f1000 de waarde van der werklieden arbeid gedurende den noodzakelijken arbeidstijd, terwijl zij dan ook voor f1000 meerwaarde voortbrengen met meerarbeid. De waarde van het arbeidsproduct zal nu bedragen f1000 (machines enz.) + f1000 (grondstoffen) + f1000 (loon) + f1000 (meerwaarde) = f4000. Nu kan het echter wel gebeuren dat de kapitalist in plaats van f1000 meerwaarde aan zijne afnemers slechts f900 in rekening brengt. Evengoed kan het ook zijn dat hij f1100 in plaats van f1000 berekent. In 't eerste geval zal hij zijn produkt voor f3900 in het tweede voor f4100 verkoopen.

We hebben nu twee dingen in 't oog te houden nl. den meerwaarde-voet en den winst-voet. De meerwaarde-voet is de verhouding van de meerwaarde tot het veranderlijk kapitaal (d. i. de som die aan loonen wordt betaald). De meerwaarde-voet is in bovenstaand voorbeeld dus 100%. De winst-voet is de verhouding van de winst tot het geheele kapitaal [vast kapitaal (machines, grondstoffen, enz.)

+ veranderlijk kapitaal (de arbeidskracht)]. De winstvoet bedraagt in 't geval dat de fabrikant het arbeidsproduct verkoopt voor / 4000, zoodat de winst / 1000 is, $\frac{1000}{3000} = 33\frac{1}{3}\%$.

Maakt de kapitalist echter slechts / 3900 voor zijn artikel dan is de winstvoet $\frac{900}{3900} = 30\%$.

En maakt de kapitalist / 1100 dan is de winstvoet $\frac{1100}{3900} = 36\frac{2}{3}\%$.

De solidariteit bij de kapitalisten is niet in ieder opzicht even goed ontwikkeld; zij gaat niet zoover of de eene kapitalist tracht wel meer winst te maken dan zijne concurrenten. Hij streeft hiernaar door invoeren van betere machines dan zijne concurrenten gebruiken. Wij stellen ons voor dat de betere machines die hij aanschafft hem / 5000 kosten en dat hij met deze in staat is in denzelfden tijd viermaal zooveel grondstof te verwerken, en dus ook viermaal zooveel product te verkrijgen, als vroeger. Hij verwerkt dus voor / 4000 grondstof. Aan arbeidsloon blijft hij nu juist evenveel betalen als vroeger, dus / 1000. Het geheele kapitaal waarmee hij nu werkt bedraagt dus / 5000 + / 4000 + / 1000 = / 10000.

Nu deze fabrikant nog de eenige is die de nieuwe machine gebruikt, wordt de waarde van zijn arbeidsproduct niet bepaald door de in zijn werkplaats benodigde arbeid tot 't voortbrengen ervan, maar wel door de algemeen-maatschappelijk benodigde arbeid, dus volgens de oudere wijze van werken die nog in 't algemeen gevolgd wordt. Zijn product heeft dus viermaal zooveel waarde als zijn product van vroeger: het is viermaal zoo groot. Hij kan voor zijn product dan maken $4 \times / 4000 = / 16000$. Hij wint dus / 6000, de winstvoet bedraagt $\frac{6000}{10000} = 60\%$.

Wanneer nu de concurrenten het voorbeeld van onzen fabrikant volgen en ook de nieuwe machines invoeren, dan daalt de maatschappelijk-noodige arbeidstijd ter voortbrenging van het product, en dus daalt de waarde van het product.

Bij de / 10000 kapitaal komt nu slechts de gewone meerwaarde, die volgens den meerwaarde-voet van 100% nu ook / 1000 bedraagt. Het arbeidsproduct is nu 11000 waard.

De winstvoet bedraagt nu $\frac{1000}{11000} = 10\%$. Terwijl er meer kapitaal benodigd is, daalt de winstvoet.

Houden wij ons nu een oogenblik bezig met de onkosten van het bedrijf. Een groote zaak maakt in verhouding minder onkosten dan een kleine.

Stellen we ons weer eens voor dat de kapitalist begint met / 1000 voor machinerieën, gebouwen enz., dat hij eveneens / 1000 besteedt voor grondstoffen en / 1000 aan loon betaald. Nemen we tevens aan dat zijne onkosten / 200 bedragen, en dat hij laat werken tegen meerwaardevoet van 100%, dan bedraagt zijne meerwaarde / 1000.

Zijn product is nu waard / 1000 + / 1000 + / 1000 + / 200 + / 1000 = / 4200.

Voor grootere zaken zijn echter de onkosten betrekkelijk geringer en zou de waar dus minder waard zijn. Maar daar de waarde door de gemiddelde ondernemingen wordt bepaald, kunnen ook de grooten tegen / 4200 verkoopen, en zodoende maken zij dus meer winst dan de anderen.

Kleine ondernemingen daarentegen hebben in verhouding veel meer onkosten. Hun winst is dus veel geringer.

We zien dat er reden is voor een streven naar vergroo-ting der zaken. En tegelijk merken we op dat meerwaarde en winst dus in vele gevallen verschillen.

In geen enkel koopmansboek vindt men natuurlijk berekeningen als wij hier gemaakt hebben.

Men vindt er slechts vast kapitaal, veranderlijk kapitaal en winst geboekt. Het woord meerwaarde komt er niet in voor.

De winst kan de kapitalist niet willekeurig nemen. Er zijn grenzen bepaald door den winstvoet. Ieder die zaken doet weet dat er een winstvoet is, die den invloed der concurrentie ondergaat. Waar de winstvoet hoog is, daarheen stroomt het kapitaal, tenzij monopolies dat verhinderen. Waar de winstvoet laag is, daaruit trekt men de kapitalen terug.

De winst is voor de bijzondere kapitalist dus niet altijd gelijk aan de meerwaarde. Dit is echter het gevolg van de verdeling van de meerwaarde over de kapitalisten. De totale meerwaarde is voor de kapitalisten-klasse steeds gelijk aan de totale winst.

We zullen ons nu nog bezig houden met den gemiddelden winstvoet.

Een kapitalist, nemen we aan, brengt in het proces

/ 500 aan machines etc., / 500 aan grondstoffen, / 1000 aan arbeidskracht. Het kapitaal bedraagt dus 2000. Hij werkt met den meerwaardevoet van 100% en maakt dus een meerwaarde van / 1000. Zijn product heeft een waarde van / 3000. De winstvoet is hier $\frac{1000}{2000} = 50\%$. Indien nu de kapitaalverplaatsing naar deze industrie-soort zich vertoont en de winstvoet daalt tot 30%, dan vloeit het kapitaal uit een ander bedrijf weg. Wanneer nu in een ander bedrijf de stand van zaken is als volgt: 500 mach., / 400 grondstof, / 100 loon en / 100 meerwaarde, dan is daar de waarde van het product / 1100 en de winstvoet $\frac{100}{1000} = 10\%$. Wanneer nu echter de omstandigheden een gemiddelden winstvoet van 30% toelaten, dan kan deze kapitalist den marktprijs van zijn product op / 1300 brengen, zonder een overmatige concurrentie uit te lokken, waardoor vreemde kapitalen naar zijne branche zouden vloeien.

Wanneer nu echter een ander kapitalist eens werkte als volgt:

/ 5000 mach., / 5000 grondstof, / 10000 arbeidskracht, samen / 20000 kapitaal; meerwaardevoet 100% dus meerwaarde / 10000, dan waarde van 't product / 30000. Als de kapitalist nu zijn product voor / 20000 ging verkoopen zou hij 10000 winst maken en zijn winstvoet was dan 50%. Hij zou zich dan eene groote concurrentie op den hals halen, en moet dus wel tevreden zijn met een winst van 30%. Zijn marktprijs moet hij dus op 26000 moeten stellen.

Indien de arbeiders georganiseerd zijn zullen zij niet op hun loon laten bekniptelen en dan zal de fabrikant deze / 4000 „schade” zelf moeten lijden.

Waarde en prijs zijn dus niet altijd aan elkaar gelijk. De waarde is slechts eene abstractie, de prijs is realiteit. Maar zonder een goede theorie van de waarde zou men van den prijs niets kunnen begrijpen. Men zou schommelingen waarnemen zonder het vaste punt te kennen waarom die schommelingen plaats hebben.

In het eerste deel van „Das Kapital” behandelt Karl Marx de zuivere abstractie: de waarde. In het derde deel behandelt hij den winstvoet en in verband daarmee den marktprijs: de realiteit dus. Hij kwam in het derde deel geenszins terug van zijne waardetheorie, zooals soms wel eens gemeend wordt.

Na eenig debat sluit de voorzitter den cursus met een woord van dank aan den spreker.

A.

De Hervorming.

Lezing van Mevr. H. ROLAND HOLST voor de S. D. P. C. op 11 Jan.

Dit onderwerp is door de spreekster vooral daarom gekozen dat het zoo'n goede illustratie is voor het historisch materialisme. Zelden is de geheele wereld geweest in zoo'n groote geestelijke beroering als in de tijden der reformatie, en zeer interessant is het nu, te zien hoe deze geheel met de stoffelijke dingen samenhangt.

Wij kunnen ons ook geen waar begrip van de hervorming vormen zonder het historisch materialisme; geen antwoord geven op de vraag, hoe het kwam, dat zoo plotse-ling allerlei gebruiken algemeen veroordeeld werden, waarin zich eeuwen lang ieder had geschikt. Ook is de materialistische verklaring veel verkwikkelijker. Is het niet veel mooier, in te zien hoe al de strijd in die dagen gevoerd, zijn oorsprong vond in de materiele ontwikkeling der maatschappij, dan te moeten aannemen, dat het alleen de godsdienst was, waarom al die wreedheid werd bedreven?

We zouden er zoo bijna komen (zooals inderdaad de Fransche encyclopedisten deden), dat de godsdienst een macht ten kwade moet zijn.

De hervorming uit een materialistisch oogpunt beschou- wende, leeren we veel meer de daden der menschen be- grijpen en zoo waardeeren. Uitgaande van de onderstelling, dat de wijze, waarop de menschen verkrijgen datgene, waarvan zij leven, het diepste fundament van de samen- leving is, en dat met verandering van deze ook verande- ring van gedachtelevens moet intreden, gaan we nu allereerst de verandering in productiewijze in dat tijdperk beschouwen.

Zij, die met de kruistochten in 't Oosten waren geweest, hadden van hier een behoefte naar luxe medegebracht,

(Vervolg zie Bijvoegsel.)

B I J V O E G S E L

behoorende tot het STUDENTEN-WEEKBLAD

VAN DONDERDAG 18 JANUARI 1900.

die vroeger in de westelijke landen onbekend was. Om nu in deze behoefte te voorzien moesten handel en warenproductie vooruitgaan. De beide takken van productie, waarmee dit in 't westen het meest het geval was, waren bergbouw en textiel-industrie.

In streken in Duitsland kreeg de bergbouw een zuiver kapitalistisch karakter, maar aangezien deze ver van de centra af lagen is de invloed, die deze verandering had, niet zoo opvallend geweest.

De textiel-industrie, vooral de fabricatie van wollenstoffen echter nam een hoogen vlucht juist in de centra der beschaving (Gent, Antwerpen, Leiden, Haarlem) en hier begon zich een klasse van loonarbeiders te vormen. Vooral was dit het geval toen bij de wolfabricatie ingewikkelde werktuigen werden toegepast. (De linnen-industrie met eenvoudige werktuigen bleef nog meer huisindustrie).

Met de groote behoefte aan wol ging een verandering van de positie der grondbezitters gepaard. Lieten deze vroeger hunne gronden door onderhoorigen bebouwen en kregen hun aandeel in de producten in natura, thans konden zij door schapen te houden, geld voor hunne waar krijgen. We zien dan ook, dat de menschen van het land worden weggejaagd voor schapen.

Met de toenemende luxe ging gepaard een behoefte aan geld bij de edellieden. In plaats van de opbrengsten in natura, die ze vroeger verkregen, trachtten ze nu van hunne pachtens opbrengsten in geld te verkrijgen, of producten die ze gemakkelijk konden verkopen. Hierdoor werd de positie der boeren zeer verminderd, daar de behoefte aan natuurproducten, die de landheeren vroeger hadden beperkt was, maar hoe meer geld ze konden krijgen, hoe liever het hun was. De uitbuiting der pachters begon alzoo.

Ook de kooplieden begonnen een groote rol te spelen. De handel was vooral in luxeproducten, waarop groote winsten gemaakt werden, waardoor dan ook weer de groote risico moest gedekt worden. Zoo werden de kapitalen bijeen gebracht, die later zouden dienen om de groot-industrie uit te oefenen. Al deze verschijnselen wijzen op een naderende economische omkeer.

Een verschijnsel, waarmede ook ten zeerste rekening dient gehouden is de verplaatsing der groote handelscentra. In de middeleeuwen ging de handel met 't Oosten (luxeproducten, kruiderijen) over land. Toen echter Constantinopel in handen viel van de Turken, toen in Klein-Azië, Aziatische stammen oppermachtig waren, was deze weg versperd en moest men naar nieuwe wegen uitzien. Daardoor komt het, dat juist dit het tijdperk is van de ontdekkingsreizen. De materialistische kijk op de geschiedenis doet ons zien, dat al die ontdekkingen niet aan 't toeval te wijten zijn, maar dat ze er kwamen omdat de handel er behoefte aan had. Ze werden dan ook ondernomen met het doel waren te zoeken, vooral goud. (Zoo Columbus, die het goudland Indië zocht, toen hij Amerika ontdekte). Deze groote verlegging der handelswegen had verstrekkende gevolgen. Het bekken der Middellandsche Zee, dat tot nog toe het centrum der cultuur was geweest, begon nu in bloei te verminderen. De groote Duitse steden aan den Rijn gingen achteruit, evenals de Italiaansche steden. In de loop van een paar generaties zien we, dat het centrum der beschaving zich verplaatst van de Middellandsche Zee naar de landen om de Atlantische Oceaan. Deze landen zouden in het komend tijdvak de groote rol gaan spelen.

We zien dus al deze verschijnselen als voorboden van een economische omwenteling, zoowel onder de verschillende nationaliteiten als onder de verschillende standen. En evenals iedere groote omkeer zou ook deze met heftigen strijd gepaard gaan.

Welken vorm zal nu de crisis aan nemen?

Om dit na te gaan, moeten we ons verplaatsen in het denklevens van dien tijd en hiertoe is noodig, te weten, welke positie de katholieke kerk daarin innam. Deze toch had gedurende eeuwen het geestelijk leven der volkeren beheerscht; zij had bewaard wat er aan beschaving van de klassieke volken, van Grieken en Romeinen was overgebleven, zij had het monopolie van wetenschap en kunst, van wijsheid en ontwikkeling. De kerk was ook de eenige internationale macht; niet zooals thans vormden handel,

wetenschap, sociaal-democratie een band tusschen de verschillende volkeren. Dit was ook al een gevolg van het moeilijke verkeer, men wist te weinig van elkaar af. De kerk echter was overal en het grootste bewijs hiervoor is wel, dat zij een internationale belasting in de Pieterspenning kon heffen.

In de middeleeuwen was, bij het volk althans, dit alheerschen van de kerk niet ongewild. In de volkstaal heette het, dat het onder de kerk goed leven was en inderdaad waren zij, die de kerkelijke landerijen bewoonden, door de macht van de kerk beter beschermt tegen allerlei rooftochten en plunderijen, dan iemand anders. Daar verder de producten nog in natura werden opgebracht, was er ook nog geen aanleiding tot te groote uitbuiting.

Het landbezit van de kerk was buitengewoon groot; zij was het ook die de landbouwkunde beoefende en kennis hieromtrent verspreidde. Wellicht bezat zij $\frac{1}{3}$ van alle grond en wat ze eens had liet ze niet meer los.

Het intellect was ook bijna een monopolie van de kerk; zij was het die geneesheeren, filosofen, bouwmeesters, schilders, schrijvers leverde of aan zich verbond, ook dit maakte de maatschappij zeer van haar afhankelijk daar ook het intellect een onmisbare rol daarin speelt.

Aangezien de kerk de eenige geestelijke macht was, is het niet te verwonderen, dat voor de menschen geen andere ideologie dan de hare bestond. Al hunne voorstellingen der abstracte begrippen, van moraal, van geluk, van zedelijkheid waren innig met de kerk verbonden. Het is dan ook zeer verklaarbaar, dat bij het breken met de kerk de menschen niet in eens al deze begrippen van zich konden afwerpen, geen vrijdenkers werden maar Luthers, Calvinistisch enz. De hechte positie van de kerk kwam ook voort uit de economische overmacht van Italië in de middeleeuwen, waar de grootste rijkdommen waren opgehoopt en ook de meeste beschaving was.

De kerk was ook de verdedigster der beschaving tegen barbaarsche volken; zij was het die de Noormannen tot staan bracht. Zelfs wist de Paus Noormannen er toe te brengen zich als christenen in Italië te vestigen en ze later te gebruiken tot verdedigers van zijn persoon en van de kerk.

We zien dus, dat de kerk de christenheid had opgevoed. Nu echter begon ze aan hare opvoeding te ontgroeien. De twee oorzaken, hiertoe waren de toenemende macht van de staat en de toenemende rijkdom der burgers. De kerk wordt nutteloos en is de maatschappij zelfs hinderlijk, waar deze zich beweegt naar het kapitalisme.

Niet langer is de kerk uitsluitend in bezit van het intellect. Ook de gezeten burgers begonnen zich te ontwikkelen en onder hen begon de strooming te ontstaan die zou leiden tot de Renaissance.

Ook de staat had een deel van de vroegere taak van de kerk overgenomen, zoo waren de bisschoppen niet langer onder de kerk, maar onder de staat gesteld. Nu zien we, dat zoolang een klasse noodzakelijk is ze door het vervullen eener functie haar innerlijke kracht blijft behouden, maar, is eens door haar voortgebracht, een klasse, die, vroeger van haar afhankelijk, nu die taak overneemt, dan heeft ze haar reden van bestaan verloren en gaat hare moreele waarde te loor. (Dit zien we ook in onzen tijd aan de kapitalisten).

Nu de geestelijkheid niet langer de christenheid behoefde op te voeden of te verdedigen, was hare eenige functie, nog te bezitten en te verteren en zoo hield haar bewustzijn van verantwoordelijkheid op. Nu hare taak door staat en intellect buiten haar om was overgenomen, gebruikte zij haar macht tot uitbuiting.

Deze degeneratie werd nog in de hand gewerkt door de groote luxe. Om meer geld in handen te krijgen ging de kerk handel drijven, dit toch was ook in de maatschappij de bron der groote rijkdommen. De handelswaren die de kerk aanbood waren gebeden, reliquieën, zieleheil en hierin werd in 't minst niet scrupuleus gehandeld. Zoo werd bijv. de sterfdag van den H. Thomas van Canterbury verplaatst om meer geld uit bedevaarten te kunnen slaan.

Het meest ergerlijk was de handel in aflaten, wat dan ook een der grootste bronnen tot verbittering en haat was.

Zeer eigenaardig was de positie van den paus. Behoorde hij als hoofd der geestelijkheid tot een maatschappelijk

vervallende klasse, als wereldlijk vorst behoorde hij tot een klasse die juist in macht steeg. Het gevolg was dat de paus, zich bondgenoot voelende van de opkomende vorsten, andere neigingen had dan met zijn geestelijk karakter overeen kwamen. Hij moest als ieder opkomend man revolutionair zijn, breken met het verleden, wegwerpen het geloof. Dit was dan ook inderdaad het geval: aan het pauselijk hof was het vooral in de renaissance-tijd bon-ton om ongelooft te zijn.

Het immoreele van de positie van den paus zat hem juist hierin dat terwijl hij zelf de religie moest wegwerpen, hij deze tot bevestiging van zijn macht aan het volk moest aanprediken; hij moest het volk onwetend houden; door groot huichelarij uiterlijk hoog houden, wat hij zelf als onwaar beschouwde.

Bij het volk moest het overwegende gevoel tegen de kerk worden, haat tegen de uitbouter, zoodra de kerk door goud zijn macht begon te vermeerderen. Waar toch vroeger de kerk de armen voedde en kleepte, getrouw aan de leer, dat de kerk van de armen was, bleef dit na, toen de tienden in geld werden opgebracht. En niet alleen dit, de kerk ging naar meer geld verlangen, dit immers was hetgeen hare macht bevestigde en zoo werden hare onderhoorigen in plaats van geholpen, uitgebuit.

Een gevoel, dat niet minder diep bij het volk was geworteld was verachting wegens immoraliteit en huichelarij.

We zien dus hoe deze twee gevoelens, haat en verachting der kerk hun oorzaak vinden in de economische toestanden, in de omkeer in de productie.

Onder de kerk hadden de menschen geen ander ideologisch leven gekend, dan een godsdienstig; waar ze nu de oude macht door een nieuwe gingen vervangen, moest dus ook hierin de ideologie godsdienstig zijn, daar dit de eenige was, die zij kenden. Het is dus historisch noodzakelijk, dat de reactie tegen de kerk een andere kerk tot stand bracht.

De menschen, strijdend voor een nieuwe maatschappij, meenden te strijden voor een nieuw Geloof.

De menschen waren niet hypokriet, zij waren volmaakt te goeder trouw in hun strijd voor de godsdienst en wisten niet, dat dit de ideologische vorm was van de nieuwe maatschappij. Zij zagen het symbool voor de werkelijkheid aan.

Als er bijvoorbeeld strijd was om de dubbele beteekenis van het avondmaal, dan waren het maatschappelijke dingen, die hierin hun symbool vonden. De vertegenwoordigers van de eene klasse schaarden zich aan de eene zijde, die van de andere klasse aan de andere. Men streed om zich te bevrijden van een macht, die hinderlijk was geworden op de weg der ontwikkeling, maar opgevoed als men was in theologie, zag men dien strijd in theologischen vorm.

De volken begonnen zich te voelen; zij konden zich niet langer aan een internationale macht als de kerk onderwerpen.

De opkomende productiewijze had belang bij vermindering van de macht van de kerk. De grond die voor $\frac{1}{3}$ van de kerk was moest vrij zijn om er mee te doen wat men wilde; het groot aantal feestdagen moest verminderd worden, daar dit de groote producten in de weg stond. De kerk mocht niet langer de armen onder hare bescherming hebben; philanthropie en uitdeelingen op groote schaal moesten wegvallen; het wachtwoord moest worden: „wie niet werkt zal ook niet eten.” Hoe zouden zich anders de opkomende kapitalisten goedkoop de noodige werkkrachten verschaffen? In plaats van de kerk met al haar nietsdoeners, bedelmonniken enz., waarbij luiheid als „diepe overpeinzing” werd aangemoedigd, moest komen een maatschappij, waarin het evangelie van de arbeid economisch noodzakelijk was geworden.

Zoo was dan het materiaal voor den grooten strijd opgehoopt.

We zien hoe de economische ontwikkeling een dergelijke crisis noodwendig maakte. Nooit is deze te verklaren uit een algemeene reactie tegen het katholieke geloof. Waarom zou deze in ieder land anders zijn, waarom niet doordringen in Italië en Spanje, waar juist het katholicisme zich van zijn ongunstigste zijde liet zien?

Voor ons echter worden deze groote verschillen verklaard uit de verschillende economische toestanden in ieder land.

Gaan we dan na, hoe in verband met de economische toestanden, de hervorming in ieder land een anderen vorm aannam.

In Engeland kwam de reformatie niet voort uit drang

van 't volk, maar van boven. De adel en geestelijkheid hadden in Engeland betrekkelijk weinig macht. De kroon had de grootste macht, gesteund door de krachtig opkomende burgerij en de krachtige boerenstand.

Nu is de algemeene voorstelling van de loop der Hervorming in Engeland, dat Hendrik VIII zich tot hoofd der kerk in Engeland verklaarde, om een andere vrouw te kunnen nemen, wat de Paus hem niet wilde toestaan. Het is echter onlogisch, dat dit alleen de oorzaak zou zijn tot zoo'n groote maatschappelijke omwenteling. Het huwelijk was slechts de druppel die de beker deed overloopen.

De zaak was deze: Italië en Spanje waren de beide machten, die tegenover elkaar stonden in den strijd, wie de kerk zou beheerschen. Engeland kon in dezen strijd niet meedoen, maar was toch te krachtig om zich door de kerk te laten beheerschen.

Bovendien steunden de groote rijkdommen van de kerk het proletariaat tegen de burgerij. Hendrik VIII had een groote luxe nodig om zijn gezag te doen overwegen, hij moest alle anderen in de schaduw stellen. Hij moest dus geld hebben, en dit vond hij in de rijkdommen der kloosters, die hij aan zich trok. Ook de macht van de kerk trok hij aan zich, zoodat de Bisschoppen aan hem onderhoorig werden. Een groote grief (die vooral in Duitschland een reden tot verbittering was) was hierdoor weggenomen, namelijk dat zooveel geld van belastingen naar Italië werd gezonden, het bleef nu ten minste in 't land. Bij de opheffing der kloosters sluit zich aan de opheffing der gilden, die door Hendrik VIII werden opgeheven, en van wier bezittingen hij zich meester maakte, daar er uit hun kas ook gebeden werden betaald en ze dus een kerkelijk karakter droegen. Alleen met de Londensche gilden heeft hij dit nooit gedurfd.

Het is te begrijpen dat het volk in Engeland in 't geheel niet op deze hervorming gesteld was. Eerst onder Elisabeth werd de verhouding wat beter. Spanje was nu de katholieke macht geworden; als handelsstaten stonden Spanje en Engeland lijnrecht tegenover elkaar en dus werd Engeland de voorganger van 't protestantisme.

Eerst in den burgeroorlog (Cromwell) zien we het protestantisme op de voorgrond treden, zooals dit zich bij een opkomende klasse voordoet, maar in den eersten tijd van de hervorming werd niet met het eigenlijke katholieke geloof, doch slechts met de pauselijke macht gebroken. De Engelsche kerk heeft trouwens nog zeer veel van de Roomsche gebruiken overgehouden.

De landen van Zuid-Europa hebben geen eigenlijke hervorming gekend. Juist van de hartstochtelijke Spanjaarden, Italianen, Franschen zou men verwachten, dat zij zich tegen het degenereren van het geloof verzetten zouden, maar in deze landen is nooit de beweging algemeen geweest.

Men tracht dit te verklaren, doordat de noordelijke volken niet, de zuidelijke wel, voor het katholicisme geschikt zijn, maar gedurende de middeleeuwen waren de noordelijke volken toch wel goed katholiek, zoodat we moeilijk kunnen concludeeren tot het zich op een dergelijke wijs uiten van het verschil in geestelijke eigenschappen der volkeren.

Trouwens er liggen genoeg economische redenen voor de hand. Wij zien de ketterij overal waar zich steden ontwikkelen, daar een opkomende bourgeoisie zich uit den aard der zaak tracht vrij te maken van de kerk. In de opkomstperiode der steden zien we dus ook in Italië en Zuid-Frankrijk wel degelijk ketterij, maar toen de handelswegen zich verplaatsten, de steden achteruitgingen, vond juist Italië zijn voornaamste bron van inkomsten in hetgeen er werd ingevoerd voor de Paus met diens aankleve. Het zou voor Italië een dwaasheid zijn geweest het pausdom af te schaffen. De hervormers in Italië trachtten dan ook de kerk van binnen uit te verbeteren, niet die omver te werpen.

Spanje en Frankrijk hadden zich inwendig reeds te sterk ontwikkeld, dan dat ze door de Paus konden geregeerd worden. Integendeel trachtten zij zelf invloed op de Paus uit te oefenen en wist de Staat ook de invloed van de kerk tot verhooging van haar wereldlijk gezag te gebruiken.

Deze landen, waarin de Staat zich het vroegtijdigst ontwikkeld hadden, stonden ook in geestelijke beschaving bovenaan en het is daaraan ook te wijten, dat men ook in noordelijke landen zich beschaving en katholicisme met elkaar verbonden dacht en de meest beschaafden katholiek bleven. (Erasmus.)

Duitschland was het land, geschikt om door de kerk te worden uitgebuit bij uitnemendheid. Na 1250 was er geen eigenlijk gecentraliseerd gezag geweest; geen sterke keizer, en was het steeds vervallen. Het lag meer dan één der andere landen open voor de uitbuiting van de kerk, die hiervan dan ook een ruim gebruik maakte. De hoogere klassen moesten groote belastingen opbrengen, die ze weer op de lagere verhaalden en zoo leden allen er onder en was de haat tegen het katholicisme algemeen, een nationaal gevoel. De eerste poging tot breken met de Paus werd dan ook met groot enthousiasme ontvangen; dit was toen Luther zijne stellingen in Wittenberg aanplakte. Hij gaf de stoot, die de groote omwenteling tot stand zou brengen. Hij zelf heeft aanvankelijk niet de portée van zijn daad begrepen, in de eerste tijd werd hij meer gedreven dan hij zelf dreef. Toch was Luther wel de man om de beweging in Duitschland vooruit te brengen. Hij had gepakt het groote nationale gevoel en hij wist alles: volk, burgers en edellieden gelijkelijk te bewegen. Het scheen alsof één groot nationaal rijk zou kunnen tot stand gebracht worden in oppositie met de kerk. Dit was echter slechts schijnbaar. Duitschland was in eene periode van verval en wat in Holland gelukte, mislukte in Duitschland. Slechts korten tijd kon Luther alle klassen vereenigen, de maatschappelijke tegenstellingen waren te groot, dan dat de verschillende standen samen zouden kunnen gaan. De boeren trachtten zich een beter levenslot te verschaffen uit de doorenmenging van alle standen, en onmiddellijk stonden de klassen scherp tegenover elkaar in den bloedigen boerenoorlog, bezitters tegen niet-bezitters.

Ook Nederland is een brandpunt geweest van allerlei ketterij. Het christelijk idee van de gelijkheid van allen had steeds geleefd en verschillende communistische partijen zijn dan ook in Nederland ontstaan (er is hier steeds slechts sprake van een gebruikscommunisme, niet van productie.)

Communisten zijn altijd internationaal; zoo hadden de Deutsche boeren ook direct het plan met de Fransche boeren samen te werken en ook deze te bevrijden. Zuid-Nederland stond te veel onder centraal gezag, dan dat hier de beweging zich sterk zou kunnen uiten, maar Noord-Nederland werd het brandpunt van allerlei ketterij, vooral van de communistische secte der wederdoopers (Jan van Leiden). Hun leer was gebaseerd op het oud-christelijk communisme. Tegen hen vereenigden zich alle tegenstanders van het proletariaat; lutheranen en katholieken bestreden hen gezamenlijk. Opmerkelijk is ook, hoe alle geschiedschrijvers uit de bezittende klasse de wederdoopers hebben belasterd.

Belangrijk is deze proletarische beweging al moest ze ook falen. Haar tijd toch was nog niet gekomen, en hoe spoediger zij zich bij het calvinisme aansloot, hoe spoediger de maatschappij ook op haar gang van ontwikkeling zou voortgaan, die komen moest. Voor de arbeiders was nog niet de tijd voor een zelfstandig leven gekomen; zij sloten zich aan bij de bourgeoisie.

Opmerkelijk is dat Nederland calvinistisch werd, terwijl toch de Luthersche leer zooveel meer gelegenheid had bij ons door te dringen. Dit komt doordat de Luthersche leer een uitvloeisel was van Deutsche toestanden, waar in de eerste tijden de vorsten alle macht in handen zouden hebben; zij konden dus niet zoo revolutionair zijn, zoo geheel met het vorige breken als bij ons het geval kon zijn.

In dogmatische onderdeelen in de leer van Calvijn een mengelmoes van wat verschillende hervormers (Luther, Zwingli) hebben gepredikt, maar alles is bij Calvijn veel scherper uitgedrukt; de dogma's veel onverbiddelijker vastgelegd. Had Luther als een zijpoortje naar de zaligheid de genade nog opengelaten, Calvijn aanvaardde in uiterste consequentie de praedestinatatie.

In Calvijn's leer vinden we in een grootsch stelsel vastgelegd de levensvoorwaarden der bourgeoisie. Wat was de voorbeschikking anders dan de geestelijke uitdrukking van het feit, dat niet langer als onder andere productieverhoudingen, de mensch zelf zijne positie op aard bepaalt, maar dat deze wordt gevormd door omstandigheden geheel buiten hem om. De een wordt zonder verdienste verheven, de ander zonder schuld tot diepe ellende gebracht. In de calvinistische uitdrukking „Alles wat God wil is rechtvaardig, omdat hij het wil" vinden wij den mensch zelfs het recht om over zijn lot te oordeelen ontzegd. We zien dus hoe de leer van Calvijn de economische feiten bracht tot een nieuwe theologie.

Calvijn is de eerste verheerlijker der bourgeoisie. Hij stelde de kerk onder ouderlingen, de grooten uit de bourgeoisie, de kerk werd staatskerk. Met de leer der praedestinatatie ging gepaard de leer der verdoemenis, welke de bourgeoisie nog sterker maakte tegenover het proletariaat. Moest niet de bourgeoisie zich zelf voor de uitverkorenen; het proletariaat voor de verdoemde houden? (Wie eens is uitverkoren heeft de genade altijd.) Zoo werd dus deze leer een sterk wapen in de hand der bourgeoisie in den strijd tegen het proletariaat.

De veel bewogen hervormingstijd doet ook denken aan onzen tijd; ook thans beleven wij een omwenteling in het gedachtenleven, ook thans bestaat er een drang naar vrijheid. „Die Geister werden wach!" De hervormde wereld was vrijer dan de feudale; de menschen namen toe in kracht en vermogen; en geestelijke groei ging hiermee gepaard. Zij wierpen van zich een drukkend geloof en al knelden zij zich ook weer in een nieuw, zij wilden dit zelf en voelden het dus als vrijheid. Deze zin van vrijheid is het kenmerkende van iedere groote wereldverandering. Maar terwijl in den tijd der hervorming de menschen zich onbewust door historische vooruitgang lieten leiden, volgen zij nu bewust de weg die de economische ontwikkeling ons wijst. Maar hierom zijn onze gevoelens niet minder schoon en diep, ons vrijheidsidee is niet minder verheven dan het hunne. En nu zijn het niet eenigen, die tot vrijheid zijn geroepen maar allen. De menschen uit de hervorming zagen slechts voor een klein deel het mooie van hun strijd. De vrijheid, die zij zich in gedachten veroverden, bezaten de meesten niet in hun leven; zij meenden voor zich zelf te strijden, ze deden het voor de bezittende klassen.

Nu echter wil de strijd de vrijheid van allen in gedachten en in leven. Slechts met materieele onafhankelijkheid van het proletariaat kan geestelijke vrijheid samen gaan. We willen een maatschappij van vrijheid en gelijkheid, waarin niet de eene mensch door een dwangmiddel macht over de ander kan uitoefenen. Waar in de hervorming met een geheel verleden moest gebroken worden, moeten ook wij vele begrippen van ons durven werpen over arbeidsverhoudingen en klasse-verschillen. Laten wij ons dan in dien strijd niet laten terughouden door maatschappelijke vooroordeelen. Mogen we door een werkelijk inzicht in de economische ontwikkeling komen tot een betere maatschappij.

J. F. L.

Een Nederlaag.

Eenigen tijd geleden (in n°. 5 van dit blad) schreef ik een stukje getiteld „Wetenschappelijke mannen aan 't woord" waarin ik eene brochure besprak van G. Wieringa en D. Boswijk: „Staatspensioen voor Iedereen." Ik meende aan te toonen (en nog wel met citaten) dat deze beide heeren onzin schreven.

Ze hebben 't me danig ingepeperd! In 't laatst verschenen nummer *) van het blaadje „De Nederl. Pensioenpartij" verslaan ze mij met het volgende degelijke artikel:

„Te Delft

wordt uitgegeven een studenten-weekblad, en dat studentikoze orgaantje praat op echt ouwe-mannetjesachtige wijze mee over ons denkbeeld van Staatspensionneering voor oude menschen.

Wij houden wel van de jeugd maar schudden toch 't hoofd over studentjes, die nu al vastzitten aan een dogma.

Vrije studie, jongelui, is beter dan het overnemen van een pasklaar gemaakt stelseltje. Het voorbeeld van uwen Corpspresident die zich terugtrok uit de partij, die hij een jaar geleden moedig en openlijk aanhing, moest u wat bescheidenheid leeren.

Tempora mutantur!"

Ik had het dus (!) bij mijn beoordeeling van de brochure bij 't verkeerde eind, want de heeren zijn ouder dan ik. Ze weten dus wél genoeg van organische maatschappij-ontwikkeling om er op gezaghebbenden toon over te schrijven, en zijn dus ook volkomen vertrouwd met het wetenschappelijk socialisme. Hun pensioenplan-agitatie (?) getuigt ook wél van scherpzinnig blik en van helder inzicht in de maatschappelijke verhoudingen!

In één opzicht alleen had ik gelijk n.l. dat ik ze wetenschappelijke mannen noemde. Hun argumenten-rijk betoog bewijst opnieuw hun echt wetenschappelijken zin.

Mijn nederlaag is verschrikkelijk.

Eén ding vind ik onkiesch. Dat ze ons oudburger-scholieren nu weer het gebrek in onze opleiding laten gevoelen met hun: „tempora mutantur.” Maar dit kan zeker niet in 't Hollandsch gezegd worden.

A.

*) Waarschijnlijk en hopelijk ook wel 't laatste dat ooit verschijnen zal.

Naar aanleiding der aanstaande philosophie-colleges te Delft.

Als toelatingsvereischte tot bedoelde colleges stelt de heer Meyll: het ingeschreven-zijn aan de P. S. (zie hoofd der gedeponeerde intekeningslijsten).

Hiermee heeft genoemde heer (misschien onbewust) voor altijd de Indologen daarvan uitgesloten, iets dat volgens mijne vaste overtuiging nooit de bedoeling van prof. Bolland kan of zal zijn, daar toch Z.H.G. er steeds op aandringt dat zooveel mogelijk verscheidene categoriën van personen zijne colleges zullen volgen.

Hoewel door-den-op-dit-oogenblik-hoogst-treurigen-toestand van I. I. en alles wat daarmee samenhangt, het aantal Indologen na de groote-vacantie tot zeer weinig zal zijn gereduceerd, toch kan nog dat niet rechtvaardigen een dergelijke-onbillijke-uitsluiting, temeer daar de tegenwoordige-toestand zich zoowel ten voor- als ten nadeele voor Delft kan keeren.

En dan nog: Is ook voor ons niet evengoed als voor Peësselingen „de studententijd de zaaitijd?”

En is ook aan ons niet „de zorg den bodem zoo vruchtbaar mogelijk te maken, opdat later de boom der algemeene-ontwikkeling rijkelijk vrucht moge dragen?”

Maar hoe te zaaien en vruchtbaar te maken, wanneer door numerieke meerderheid de gelegenheid daartoe ont-nomen wordt?

Onnoodig is het geloof ik den heer M., die genoegzaam van Indische-toestanden op de hoogte behoort te zijn, er op te wijzen dat ook voor ons een hooge-mate-van-algemeene-ontwikkeling, een kennis van het menscheijk-weten in het algemeen minstens even noodzakelijk, zoo niet noodzake-lijker is dan voor a. s. ingenieurs.

Moge de heer M. door bovenstaande-regelen, er toe komen van zijn monopolie-principe afstand te doen, en zijn voorstel zoodanig wijzigen dat zoowel Indologen als Peësselingen, de hoogst nuttige colleges van prof. Bolland kunnen volgen, ik geloof hij alsdan meer dan nu, zal handelen in den geest van Z.H.G. als van vele anderen.

JAN MARIE VAN VALKENBURG.

DELFT, 16 Januari 1900.

Het doel van het adres-Meyll is colleges van prof. Bolland aan de P. S. te verkrijgen. Gelukt dit dan kunnen natuurlijk Indologen, even goed als andere belangstellenden, zich voor die colleges doen inschrijven.

Gelukt dit niet, dan kan in vereeniging met Indologen getracht worden op andere wijze de gewenschte voordrachten te verkrijgen. RED.

Nieuws.

Vader zit in zijn stoel, met zijn klein zoontje op de knie, terwijl hij vol belangstelling het nieuws uit de krant opdiept.

Hij:

Zit stil zoo lang! Daar is de krant,
Belangrijk nieuws van allen kant.
Ik vrees, 't is met den Boer gedaan,
De Britten rukken sterker aan,
Schoon Vrijstaat en Kaapland mée,
Zijn mannen zond naar Boerenstée.
'k Hou vast, als 't eens aan 't vechten gaat,
En Johnny Bull den Boer verslaat,
Dat, eer geheel het Boerenland
Moog vallen in der Britten hand,

De Boeren dan reeds, lang niet mal,
Bezitters zijn van gansch Natal.
Stil jongen. Foei, wat schreeuw je weer!

Zijn zoontje:

Och va, gij doet mij ook zoo zeer,
Gij drukt mij 't heele lijf haast plat.
Och . . . . .

Hij:

Zwijg! Daar vind ik weder wat,
Dat, is het waarheid, naar ik gis,
Voor ieder zeer belangrijk is.
De Brit, al is zijn leger groot,
Is toch nog bang voor 's boeren lood,
En officiers, tot redding hunner huid,
Zien er bij vroeger dan ook anders uit.
Stil jongen, of je krijgt een klap.

Zijn zoontje:

Och, vader, geef mij nog een hap,
Ik heb zoo'n honger.

Hij:

Stil terstond,
Je zet altoos zoo'n grooten mond,
'k Zeg zwijg en luister hoe het gaat
Met Brittenland en Boerenstaat,
Van alles krijgt men wat verstand
Door 't ijvrig lezen van de krant.
Daar vind ik weér een belangrijk feit,
Over bewaring der neutraliteit.
In 't Haagje wacht men haast een wet
Waar zeer zeker met ernst dient op gelet,
Daar mag, komt eens die wet, voortaan
Geen sympathie meer naar Transvaal toe gaan
Al weer wat nieuws. Voor d'armen man,
Die nu zoo moeilijk leven kan,
Koopt Engeland caca-o aan,
Die met spoed nu naar Natal moet gaan.
Per telegraaf kwam daar 't bericht,
Naar men verneemt is Ladysmith gezwicht.

Zijn zoontje:

Och va, ik bibber van de kou.

Hij:

'k Dacht al, wat 't nu weer wezen zou,
Dan knijp ik hem, dan is hij koud.
Dan heeft hij honger. Wel beschouwd,
Hem weg te sturen is het best,
Marsch, lummel, scheer je naar je nest.
Zie zoo, 't geschreeuw is aan een kant
En ik blijf rustig bij mijn krant.

J. C. D. R. D. W.

Ondanks den gebrekkigen vorm meende de redactie dit te kunnen opnemen als een aardige illustratie voor het „charity begins at home.” We zien in dezen vader het type van den Nederlandschen bourgeois, die gloeit voor alles wat er buiten zijn land voorvalt, (Transvaal, Dreyfus) maar tot wien in zijn eigen land geleden nood en onrecht niet doordringt.

Maandag 8 Januari waren we allen per circulaire door I. J. P. Kleyn opgeroepen, samen te komen in de „Eensgezindheid” om te geraken tot oprichting van eene afdeling van de Ned.-Zuid.Afrik.-Ver. De heer Kleyn zette helder uiteen het doel van deze Vereeniging en besprak achter-eenvolgens de verschillende dingen waaraan deze Ver. reeds veel deed en waarbij zij zich nog steeds zeer blijft interesseeren. Besproken en toegelicht werden, het Taalfonds, de Voorschotbank, het Studiefonds, het Informatiebureau, de Emigratie-Commissie, het samenstellen van bibliotheken en van een Liederboek, allerlei ondernemingen die geacht kunnen worden het doel van de Vereeniging neergelegd in art. 1 der statuten te bevorderen. Om deze te doen bloeien is geld noodig en werd de wenschelijkheid bepleit lid te worden van deze Ver. De inleider eindigde zijne met warmte gesproken woorden met de mededeeling dat hij gaarne bereid was zoo noodig nog enige inlichtingen te verstrekken. Van deze gelegenheid werd door verscheidenen gebruik gemaakt. De heer J. v. d. Waerden drong aan op de oprichting van eene bepaalde Studenten-Afdeling. Hiertoe werd besloten door de vergadering, welke den heer I. J. P. Kleyn bij acclamatie tot voorzitter aanwees. Bij de stemming behaalden de heeren den Tex en v. d. Waerden de meeste stemmen zoodat deze als medebestuurders waren

(Zie vervolg Tweede Bijvoegsel.)

TWEEDE BIJVOEGSEL

behoorende tot het STUDENTEN-WEEKBLAD

van DONDERDAG 18 JANUARI 1900.

aangewezen. De vergadering werd nu gesloten nadat nog was medegedeeld, dat getracht zou worden met de burgerafdeeling samen te werken voor het houden van lezingen.

Het bestuur vertrouwt dat velen lid zullen worden van deze jonge afdeeling. Men kan zich daartoe steeds opgeven bij den ondergeteekende welke gaarne bereid is aan degenen die dat wenschen inlichtingen te verschaffen.

H. P. G. DEN TEX,
Houttuinen 15.

Berichten en mededeelingen.

DELFTSCH STUDENTENCORPS.

Gekozen tot President van den Senaat: P. L. DUBOURCQ.

Gekozen tot Verificateurs:

J. DEKING DURA, L. ARNOLD en W. KÖHLER.

Corpsvergadering op Vrijdag 19 Januari a. s., des avonds ten 7 ure.

Wetswijzigingen Senaat.

W. J. NIERMELJER.

GEARKOMSTE FEN FRISIA.

Snjeuntojoune de 20^e fen Wentermoanne om healweijoggenen. PIERKE VAN DER SLUIS, Koarnmerke 52.

De Foarsitter.

DEBATING-CLUB.

Derde Huishoudelijke Vergadering, op Woensdag 24 Januari 1900, des avonds ten acht ure, in de leeszaal der Societeit Phoenix.

Stellingen.

I.

In de tegenwoordige omstandigheden is den ouden arbeiders in het algemeen het levensonderhoud niet gewaarborgd.

II.

De beste wijze, waarop hierin kan worden voorzien, is de invoering van eene pensionneering van oude arbeiders, welke geheel door de bezittende klasse wordt bekostigd.

III.

Zelfs al kan door invoering van eenig ander stelsel aan meer arbeiders op minder hoogen leeftijd een grootere uitkeering worden verzekerd, dan nog verdient eene regeling volgens het beginsel der staatspensionneering de voorkeur.

Verdediger: J. W. ALBARDA.

INDOLOGISCHE VEREENIGING.

Dameslezing op Vrijdag 26 Januari, des avonds ten 8 uur in Stads Doelen.

Spreker: de heer Dr. FREDERIK VAN EEDEN, over: Theosofie, daarna Versvoordracht.

Correspondentie.

CH. MEYLL. Na het door u geschrevene acht de redactie het onnoodig nog iets tot aanbeveling van uw plan, waarmede zij van harte instemt, te zeggen. Zij beveelt de lijsten, die tot dat doel bij WALTMAN ter teekening liggen, aan ieder aan.

H. v. d. W. De redactie acht het beter op het door u besproken onderwerp niet terug te komen, ook plaatsgebrek noopt haar hiertoe. Houden ons voor copie aanbevolen.

J. v. d. W. Aangezien over het door u besprokene een oorspronkelijk stuk inkwam, meenden wij wegens gebrek aan plaatsruimte het uwe ter zijde te moeten leggen.

Blijven liggen voor het volgend nummer:

Mengelwerk-Kritiek.

Wat over bon-ton enz. Aan G. D. J.

Het Islamisme.

In hartelijken dank ontvangen van het bestuur van „Odin”: de Odinnarsch. Wellicht wordt deze binnenkort nog besproken.

ADVERTENTIEN.

HOTEL „CENTRAL.”

CAFÉ

WIJNHAVEN 7. RESTAURANT.

Plats du Jour van 12—2 uur. Gelegenheid om te Dineeren van 5—7 uur.

Ook bij abonnement kaarten verkrijgbaar, geldig voor 10 Diners.

LEVERING VAN SOUPERS, DINERS, KOUDE EN WARME SCHOTELS ENZ. ENZ.

Te verkrijgen: Münchener, Trappisten, Pilsener en Gerstebier.

Ook per fust en per flesch, met bijlevering van kraan en potten.

In een uitsluitend daartoe ingericht gesloten huis, op het Oude Delft, wordt gelegenheid aangeboden om

Koffie te drinken en te Dineeren.

Uitstekende keuken. Adres Bureau van dit Blad.

CORPSBEELD.

IN DEN TECHNISCHEN BOEKHANDEL VAN J. WALTMAN JR. LIGT TER TEEKENING EEN INTEEKENLIJST VOOR HET NIEUWE

CORPSBEELD.

HAAGSCHE KUNSTKRING.

VERLOTING

van Schilderijen, Aquarellen, Beeldhouwwerken en andere Kunstvoorwerpen.

Te houden met toestemming van H. M. DE KONINGIN, verleend bij Kon. Besl. van 18 November 1899, N°. 75.

Bewijzen van Aandeel à f 2,50

voor DELFT verkrijgbaar bij den Boekhandelaar

J. WALTMAN JR., Binnenwatersloot 33.

Bij H. D. TJEENK WILLINK & ZOON te HAARLEM
verscheen:

Prof. R. DOZY,
HET ISLAMISME.

DERDE DRUK.

Herzien en bijgewerkt door

Mr. H. W. VAN DER MEY.

Prijs ing. f 2,90; geb. f 3,40.

Gelegenheid voor DINEEREN

voor 6 à 8 Heeren.

VAN LEEUWENHOEKSINGEL 10.

Bij Æ. E. KLUWER, Deventer, verscheen thans ook:

OPLOSSINGEN

DER

Wiskundige Opgaven

van de Examens B

DER

Polytechnische School te Delft,
met nieuwe opgaven

DOOR

G. J. VAN DE WELL.

2e DEEL.

Examens B₂.

Prijs f 5,25.

BOEKDRUKKERIJ J. WALTMAN JR.

BINNENWATERSLOOT 33.

BEVEELT ZICH AAN VOOR HET LEVEREN VAN

VISITEKAARTJES, INVITATIEKAARTEN, PROGRAMMA'S,

BALBOEKJES, MENU'S, CONVOCATIEBILJETTEN,

DIPLOMA'S, KWITANTIEN, REGLEMENTEN, STATUTEN,

ENZ. ENZ.